

ČVUT
ČESKÉ VYSOKÉ
UČENÍ TECHNICKÉ
V PRAZE

REKONSTRUKCE DYMOKURSKÉ RYBNIČNÍ SOUSTAVY ORP PODĚBRADY

NAKI II DG20P020VV019

**Praktické přístupy k územní ochraně
historické kulturní krajiny (2020-2022)**

Jiří Kupka

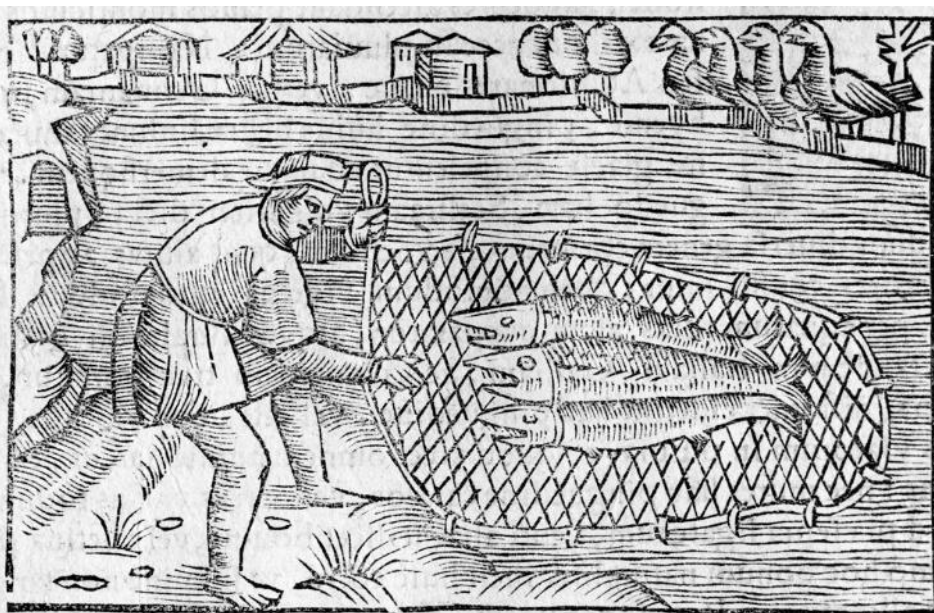
jiri.kupka@fsv.cvut.cz

Téma rybníků a výzkum historické kulturní krajiny

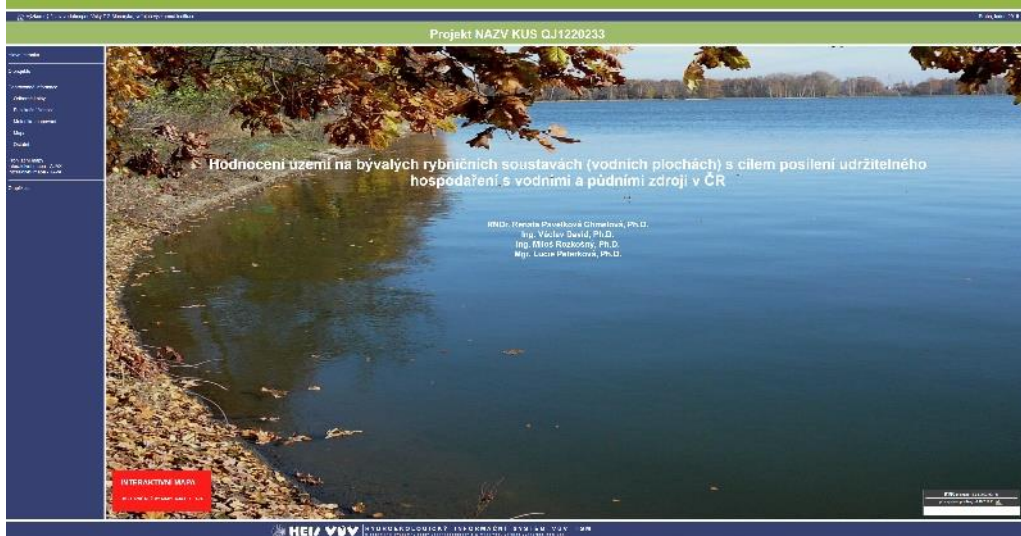
za století více než zdvojnásobení výměry

za půl století snížení výměry o více než polovinu

(málokterý fenomén v krajině představuje tak razantní a velkoplošné proměny velkých částí krajiny)

Olaus Magnus
16. století

HEIS VÚV TGM - Historické rybníky (interaktivní mapa)

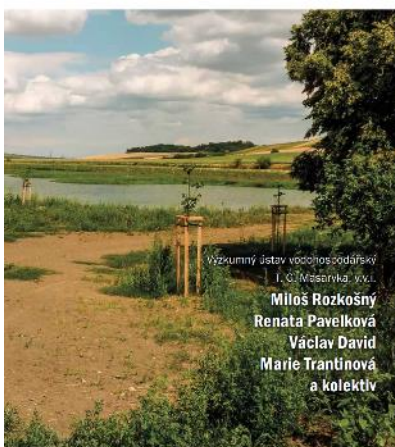
Historické rybníky České republiky

srovnání současnosti
se stavem v 2. polovině 19. století

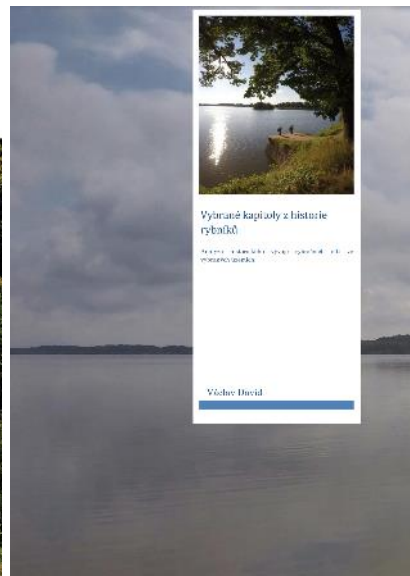

Zaniklé rybníky v České republice

PŘÍPADOVÉ STUDIE POTENCIÁLNÍHO VYUŽITÍ ÚZEMÍ

Výzkumný ústav vodohospodářský
I. G. Masaryka v.v.č.
Miloš Rozkošný
Renata Pavlovská
Václav David
Marie Trantířová
a kolektiv

Výběr kapitoly z historie
rybníků

Václav David

Historické rybníky v online mapové aplikaci

HISTORICKÝ ÚSTAV AV ČR
HISTORICKÝ ÚSTAV AV ČR

Autor: Michal Vokurka
Historický ústav Akademie věd České republiky, v.v.i.

Akademie věd
České republiky
Strategie AV21
Národní akademie věd České republiky

1. Úvod

Historické rybníky v České republice jsou významnou součástí kulturního dědictví a mají velký význam pro udržitelné hospodaření s vodními a půdními zdroji. Tato aplikace poskytuje přehled o jejich historii a současnosti.

2. Historie a metody

Historie rybníků v České republice je dlouhá a bohatá. Tato aplikace využívá historické mapy a dokumenty k vytvoření interaktivní mapy, která umožňuje sledovat změny v území rybníků.

Historie a současnost rybníků v České republice jsou významnou součástí kulturního dědictví a mají velký význam pro udržitelné hospodaření s vodními a půdními zdroji.

3. Realizace

Realizace této aplikace byla provedena v rámci projektu...

4. Využití

Tato aplikace má široké využití v oblasti vzdělávání, výzkumu a ochrany kulturního dědictví. Poskytuje cenné informace o historii a současnosti rybníků v České republice.

5. Závěr a diskuse

Závěrem lze říci, že tato aplikace poskytuje cenné informace o historii a současnosti rybníků v České republice. Její využití může být rozšířeno na další oblasti kulturního dědictví.

Historie a současnost rybníků v České republice jsou významnou součástí kulturního dědictví a mají velký význam pro udržitelné hospodaření s vodními a půdními zdroji.

6. Poděkování

Poděkování patří všem, kteří se podíleli na vytvoření této aplikace.

Historické rybníky v on-line aplikaci (Michal Vokurka, HÚ AV ČR)

Česká společnost krajinných inženýrů
České vysoké učení technické v Praze
Výzkumný ústav vodohospodářský T. G. Masaryka
Česká zemědělská univerzita v Praze

Česká společnost krajinných inženýrů
České vysoké učení technické v Praze
Výzkumný ústav vodohospodářský T. G. Masaryka
Česká zemědělská univerzita v Praze

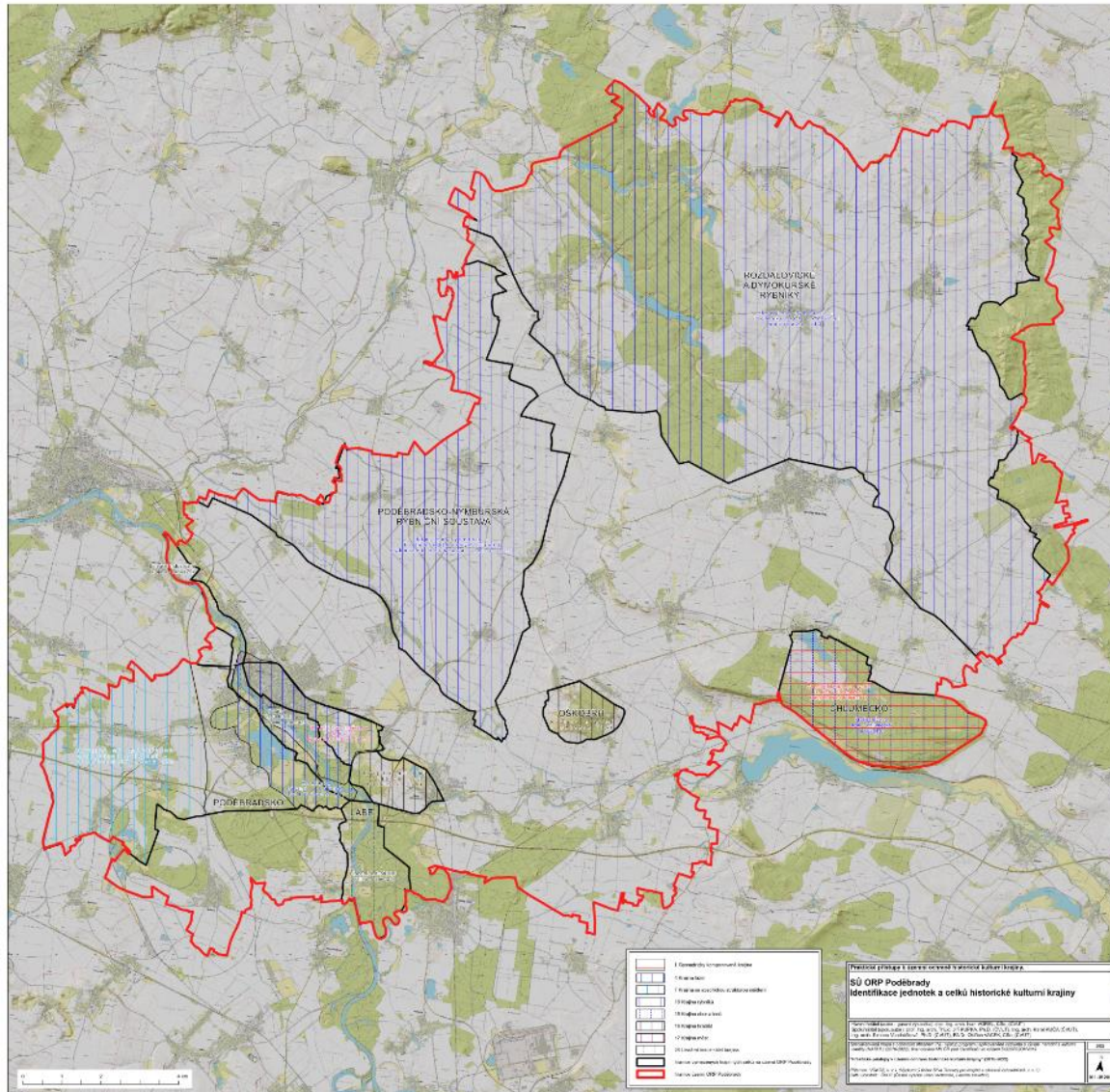
Praha 2018

Praha 2020

NAKI II DG20P020VV019

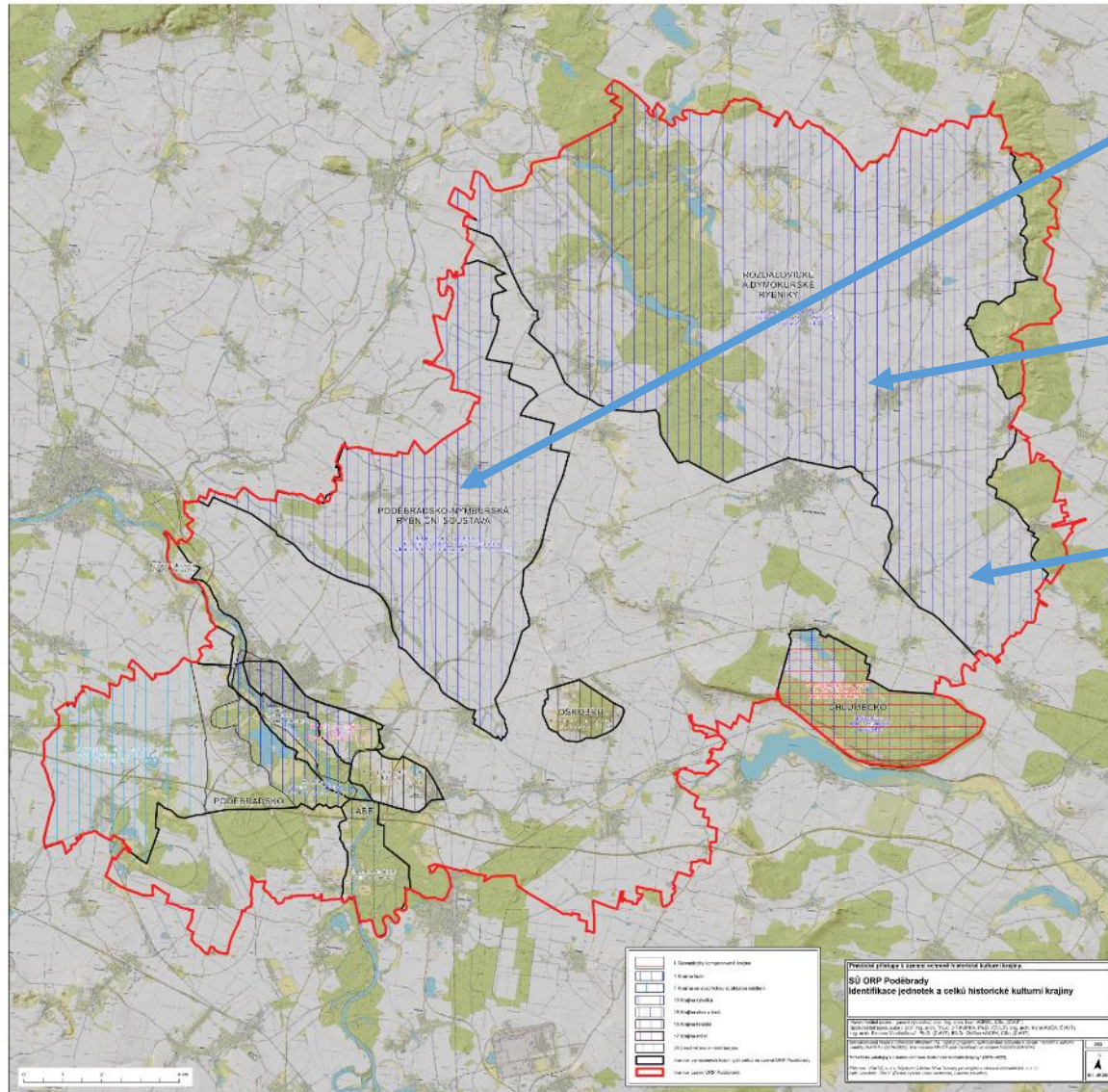
Praktické přístupy k územní ochraně historické kulturní krajiny (2020-2022)

Vymezení jednotek a celků historické kulturní krajiny
(dle metodiky Typologie historické kulturní krajiny ČR, Ehrlich a kol., 2020) na území **SO ORP Poděbrady**

NAKI II DG20P02OVV019

Praktické přístupy k územní ochraně historické kulturní krajiny (2020-2022)

Poděbradsko-nymburská
rybníční soustava

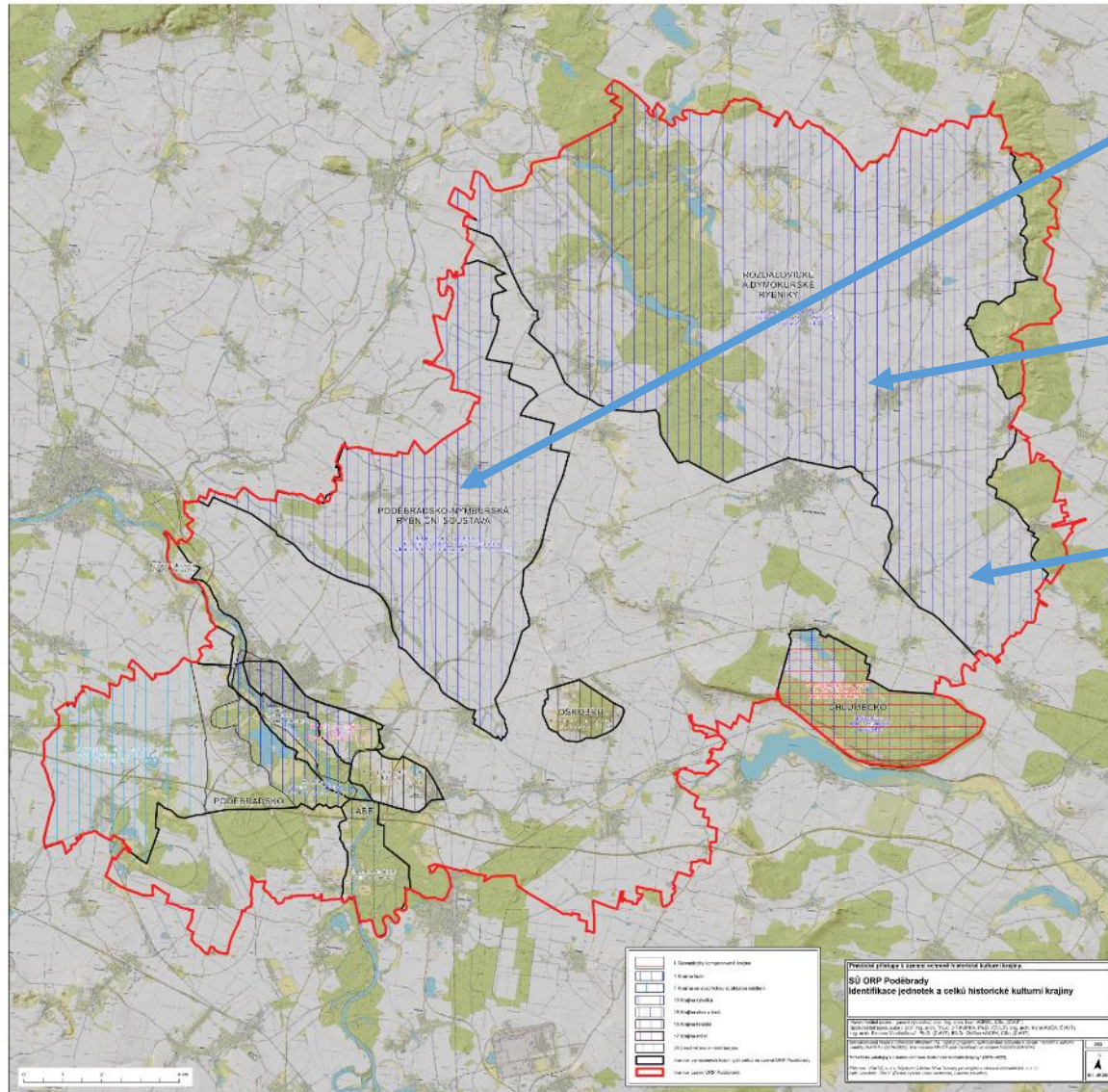
Rožďalovicko-dymokurská
rybníční soustava

Chlumecká rybníční
soustava (okraj)

**Vymezení jednotek a celků
historické kulturní krajiny**
(dle metodiky Typologie
historické kulturní krajiny ČR,
Ehrlich a kol., 2020) na území
SO ORP Poděbrady

NAKI II DG20P02OVV019

Praktické přístupy k územní ochraně historické kulturní krajiny (2020-2022)

Poděbradsko-nymburská
rybníční soustava
jedna z nejznámějších

Rožďalovicko-dymokurská
rybníční soustava
téměř neznámá

Chlumecká rybníční
soustava (okraj)
poměrně známá

Vymezení jednotek a celků historické kulturní krajiny
(dle metodiky Typologie historické kulturní krajiny ČR, Ehrlich a kol., 2020) na území
SO ORP Poděbrady

oproti roku 1587 ubylo cca 4 miliardy m³ vody akumulované v rybnících

koncem 16. století – 25.000 rybníků o celkové výměře kolem 180 000 ha (více než trojnásobek současného stavu) – cca 500 rybníků ročně

první malé rybníky už v raném středověku (Kosmas)

12.-13. století hlavně kláštery – 10.000 ha

14. století – Karel IV. (Máchovo j. 1366 – 12 m) – 75.000 ha

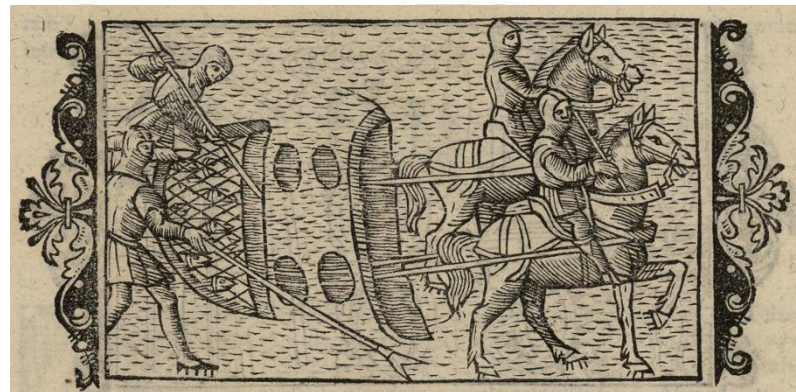
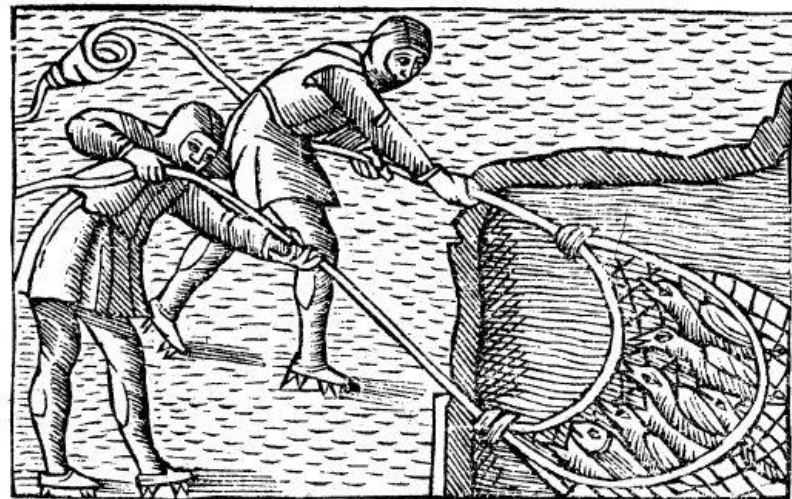
15. století rybniční soustavy

16. století vrchol českého rybníkářství – 180.000 ha

(konec 18. stol. – 77.000 ha / pol. 19. stol. – 35.000 ha)

Všem stavům a městům
nařízení dávám, pilně stavěti
rybníky, aby bylo postaráno o
hojnost ryb pro potravu lidu,
aby půda co nejvíce využita
byla, aby se voda v nich mohla
shromažďovati, za účinku
slunce a teplých větrů
odpařovati a blahodárně
působiti na okolní rostlinstvo.

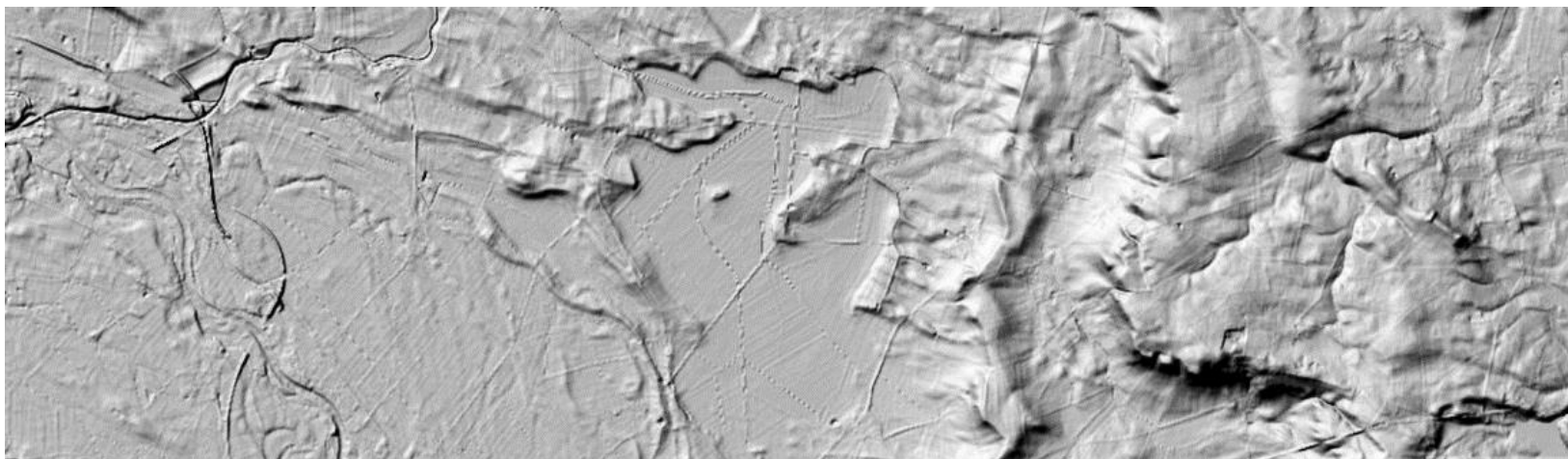
Karel IV.

RYBNIČNÍ SOUSTAVY VE VÝCHODNÍCH ČECHÁCH

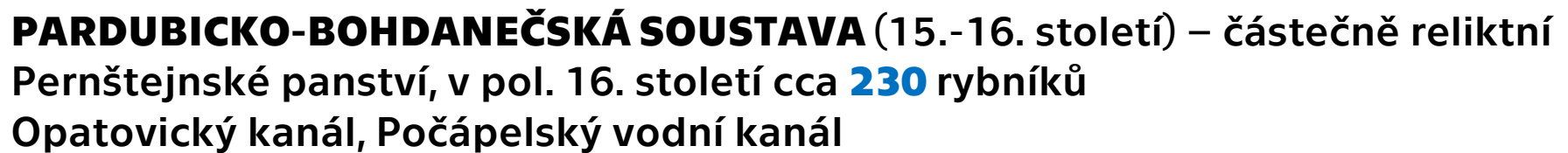
**nejstarší a nejvýznamnější (už 15. století)
spjaté s panstvím Pernštejnů, pány z Kunštátu ad.
na rozdíl např. od jihočeských soustav velká část
zanikla (bud' zcela nebo částečně = reliktní krajina)
i zaniklé rybníky se v krajině projevují (dochované
hráze, nezastavěné plochy, vodohospodářské
úpravy – kanály, náhony)**

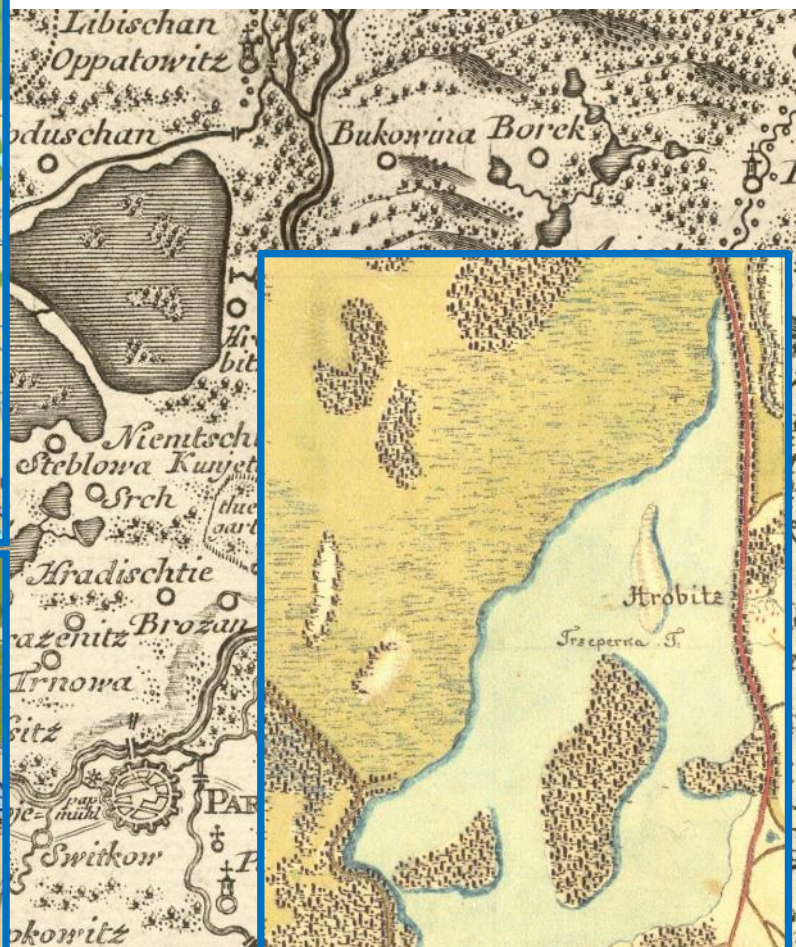
postupný zánik od 17. století

- **úpadek hospodářství po 30. leté válce, technický stav rybníků (finanční možnosti majitelů)**
- **hlad po půdě (nové plodiny, seno)**
- **nízká prestiž rybníkářství (dobové trendy)**
- **suché roky – negativní vodní bilance (např. 1719, 1726, 1746, 1761–1766, 1781–1783, 1790–1794, 1800 a 1811 ad.) x rychlý výnos polí**
- **mrazivé zimy – hluboké promrzání rybníků (např. 1784 a 1785)**
- **povodně**

od pol. 19. století stabilizace (někde obnova)

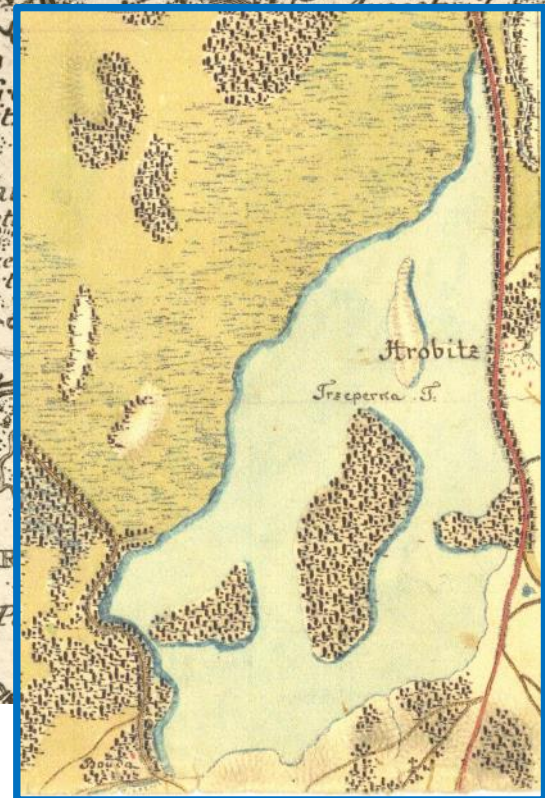
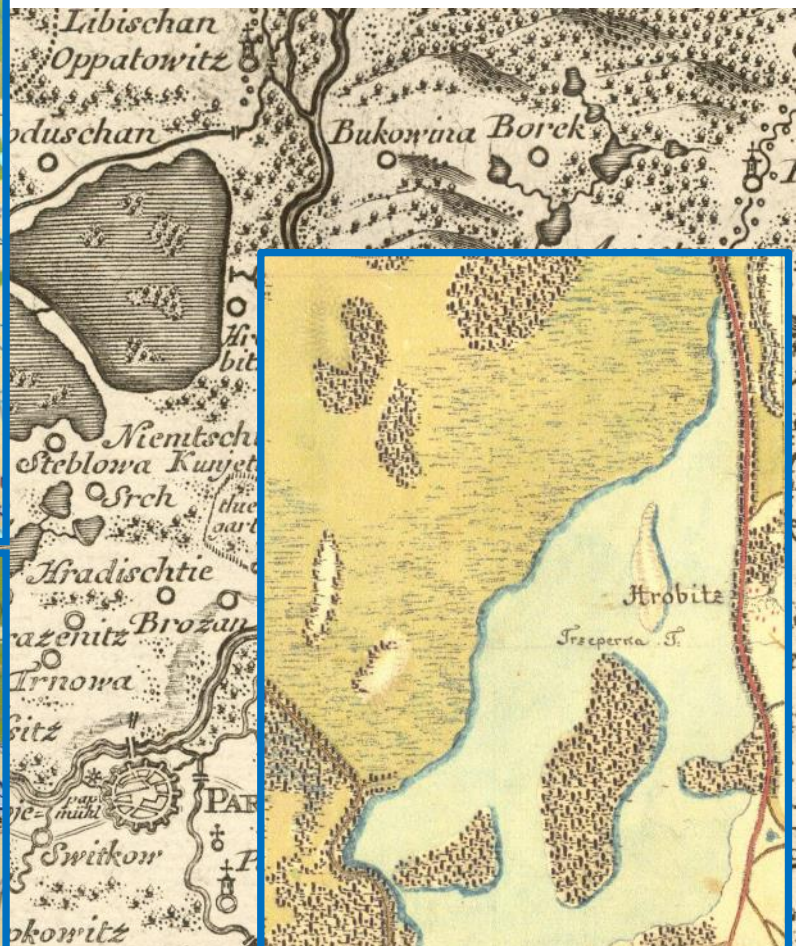
RYBNÍČNÍ SOUSTAVY VE VÝCHODNÍCH ČECHÁCH

ČEPERKA (1491-1496)

1. pol. 18. století **907** ha, **4,2** km dlouhá hráz, maximální rozloha až **1250** ha

RYBNÍČNÍ SOUSTAVY VE VÝCHODNÍCH ČECHÁCH

ČEPERKA (1491-1496)

Objetí rybníka zabralo jezdci na koni celý den

RYBNÍČNÍ SOUSTAVY VE VÝCHODNÍCH ČECHÁCH

PODĚBRADSKO-NYMBURSKÁ SOUSTAVA (15.-16. století)

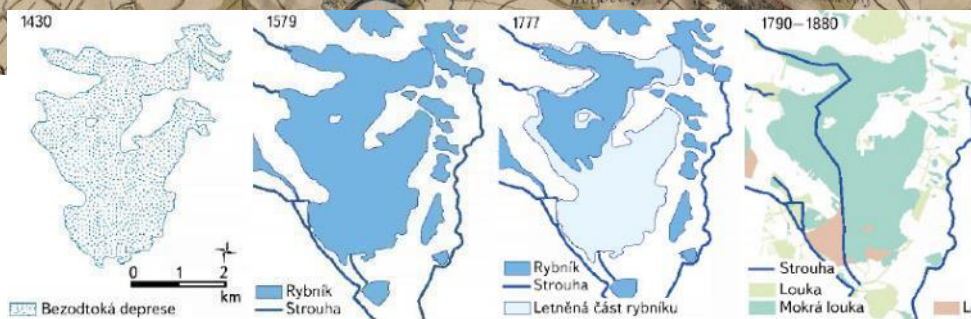
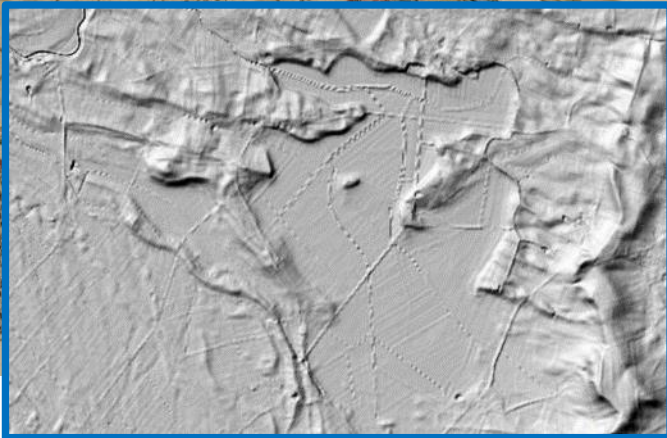
Přelom 15. a 16. století cca **200** rybníků, cca **1800** ha

Sánský kanál, Nový kanál

zcela reliktní

RYBNÍČNÍ SOUSTAVY VE VÝCHODNÍCH ČECHÁCH

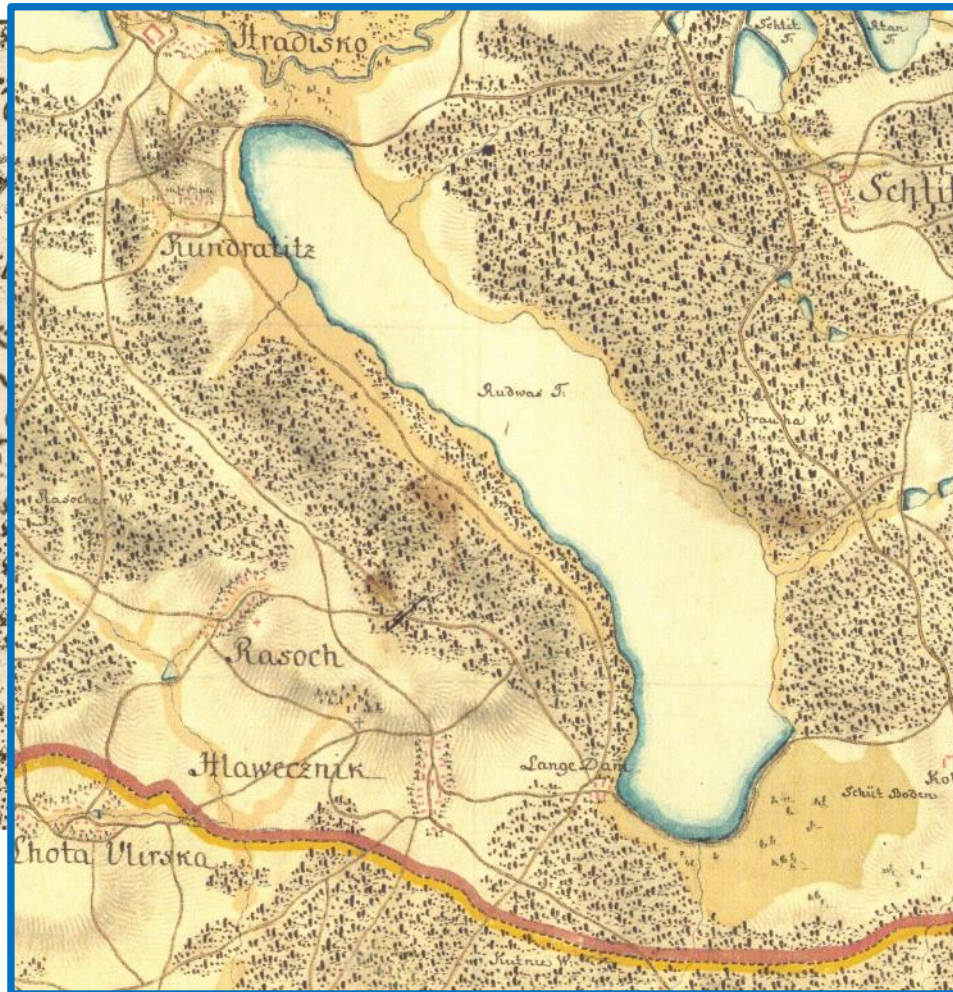
BLATO (2. pol. 15. stol. – 18. stol.)
rozloha **990 ha**, původně snad více
asi na 20 mil.m³

RYBNÍČNÍ SOUSTAVY VE VÝCHODNÍCH ČECHÁCH

CHLUMECKÁ SOUSTAVA (přelom 15. a 16. století) – částečně reliktní
Jedna ze tří největších rybníčních soustav v Polabí, povodí Cidliny (Bystřice)
Landštejnské a následně Pernštejnské panství, **193** rybníků
Čertova strouha / Nechánská řeka

RYBNIČNÍ SOUSTAVY VE VÝCHODNÍCH ČECHÁCH

RUDÝ SUD (Rutvas, konec 15. století - 1791)
přes **200** ha (snad až **700-800** ha), napájen Čertovou strouhou (1492–1497)

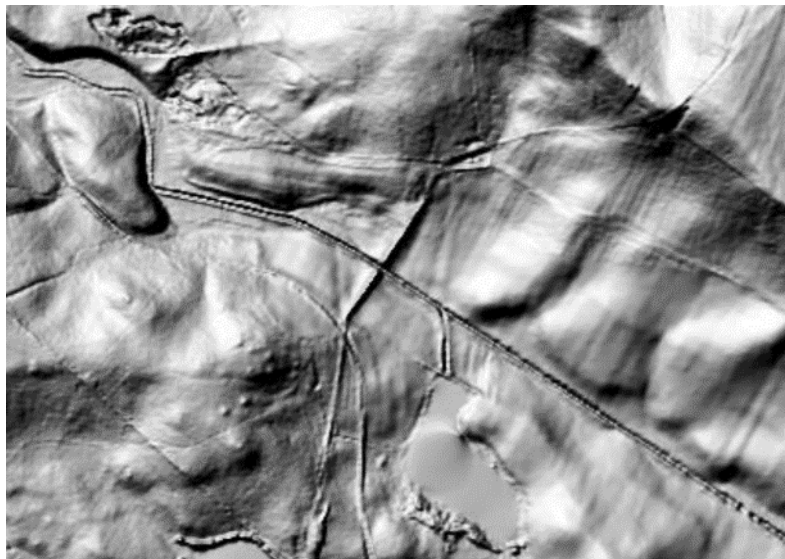
částečně reliktní / na území ORP jižní okraj / k celku HiKK zařazena i severozápadní část Chlumecké rybniční soustavy (stejně povodí)

**Povodí Mrliny (Štítarský potok a přítoky) - mělká údolí
potoků (protáhlý tvar, krátké hráze)**

**nejpozději v 15. století, 16. století
roku 1673 na panství 102 rybníků
největší rybník Nepokoj – 170 ha (vysušený 1845)
Štítarský – 88 ha (vypuštěn 1864)**

dochované některé rybníky (v lesích), četné hráze, plochy,
vodohospodářské úpravy (stavidla ad.)

ROŽĎALOVICKO-DYMOKURSKÉ RYBNÍKY (ORP Poděbrady)

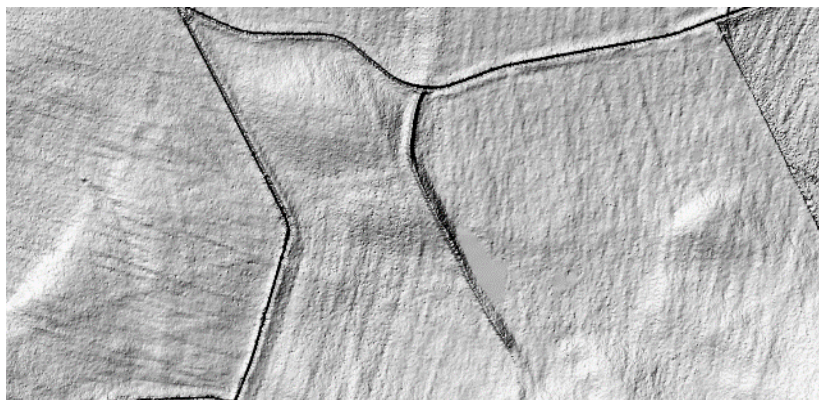
hráz Štítarského rybníka

hráz rybníka Nepokoj

hráz rybníka Hluzinka

hráz Kněžického rybníka

částečně reliktní / na území ORP jižní okraj / k celku HiKK zařazena i severozápadní část Chlumecké rybniční soustavy (stejně povodí)

zanikají od 17. století (I. vojenské mapování již zdaleka nezachycuje všechny doložené rybníky)

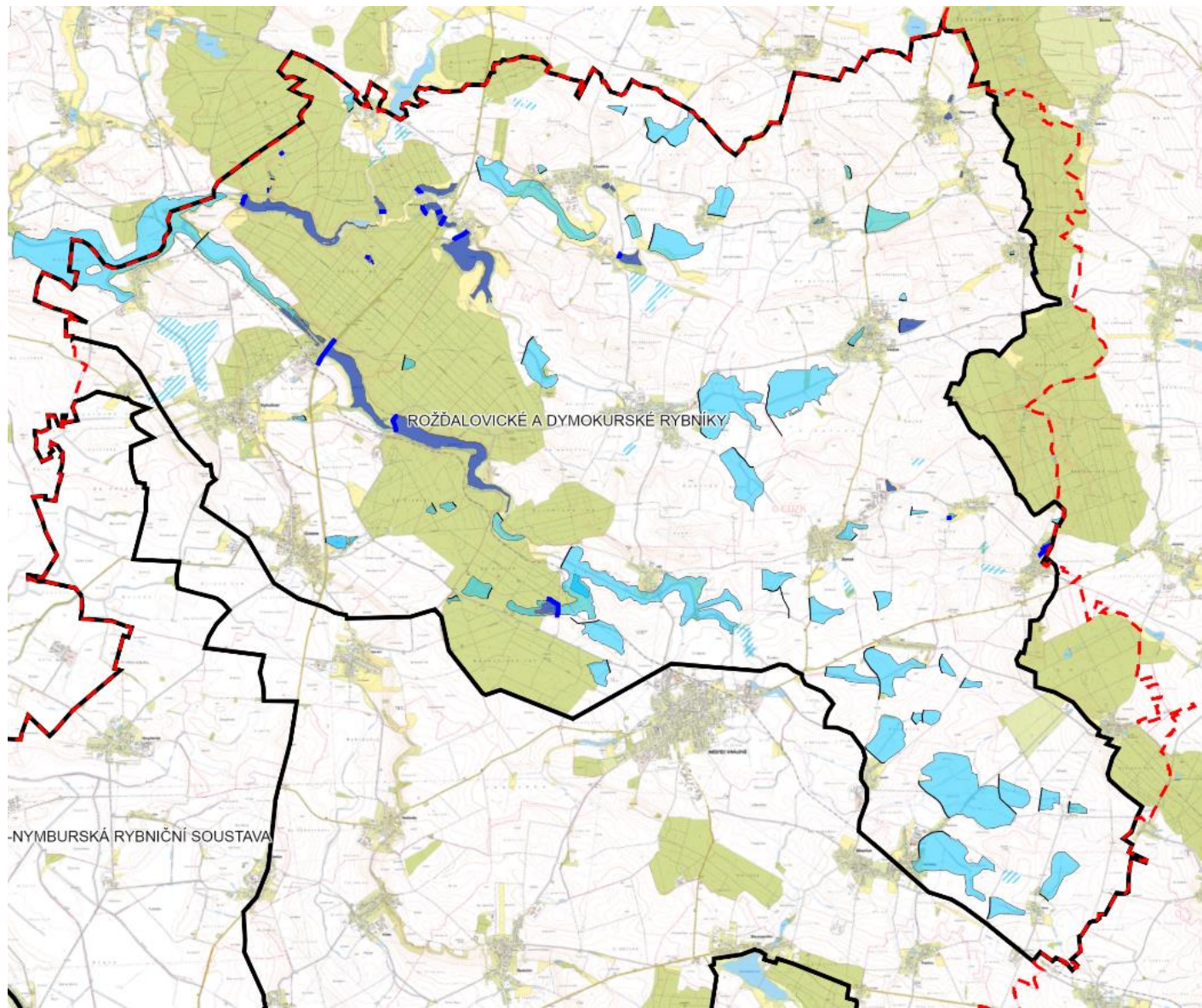
1713 – na dymokurském panství **79** rybníků

mnoho rybníků zaniklo mezi I. a II. vojenským mapováním (X mezi II. a III. zaniklo minimum)

1835 – na dymokurském panství **47** rybníků

1790-1840 v českých zemích zrušena polovina rybniční plochy (v Polabí podstatně více)

ROŽĎALOVICKO-DYMOKURSKÉ RYBNÍKY (ORP Poděbrady)

rekonstrukce
soustavy
(krapr-naki.cz)

RYBNÍKY DOCHOVANÉ

(v údolích procházejících lesním komplexem)

ze **102** rybníků na panství Dymokury se dochovalo **10**

některé dochované ve stejném rozsahu / jiné různě redukované

Komárovský rybník

RYBNÍKY DOCHOVANÉ

(v údolích procházejících lesním komplexem)

ze **102** rybníků na panství Dymokury se dochovalo **10**

některé dochované ve stejném rozsahu / jiné různě redukované

Hanušov

RYBNÍKY DOCHOVANÉ

(v údolích procházejících lesním komplexem)

ze **102** rybníků na panství Dymokury se dochovalo **10**

některé dochované ve stejném rozsahu / jiné různě redukované

Štítarský
rybník

RYBNÍKY DOCHOVANÉ

(v údolích procházejících lesním komplexem)

ze **102** rybníků na panství Dymokury se dochovalo **10**

některé dochované ve stejném rozsahu / jiné různě redukované

Jakubský
rybník

RYBNÍKY DOCHOVANÉ

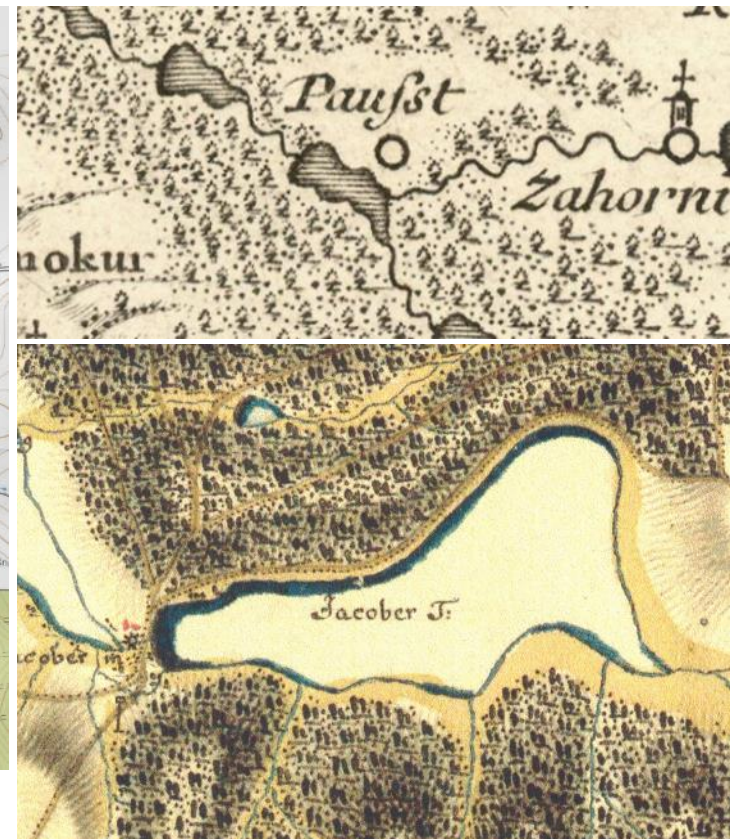
(v údolích procházejících lesním komplexem)

ze **102** rybníků na panství Dymokury se dochovalo **10**

některé dochované ve stejném rozsahu / jiné různě redukované

Jakubský rybník

RYBNÍKY DOCHOVANÉ

(v údolích procházejících lesním komplexem)

ze **102** rybníků na panství Dymokury se dochovalo **10**

některé dochované ve stejném rozsahu / jiné různě redukované

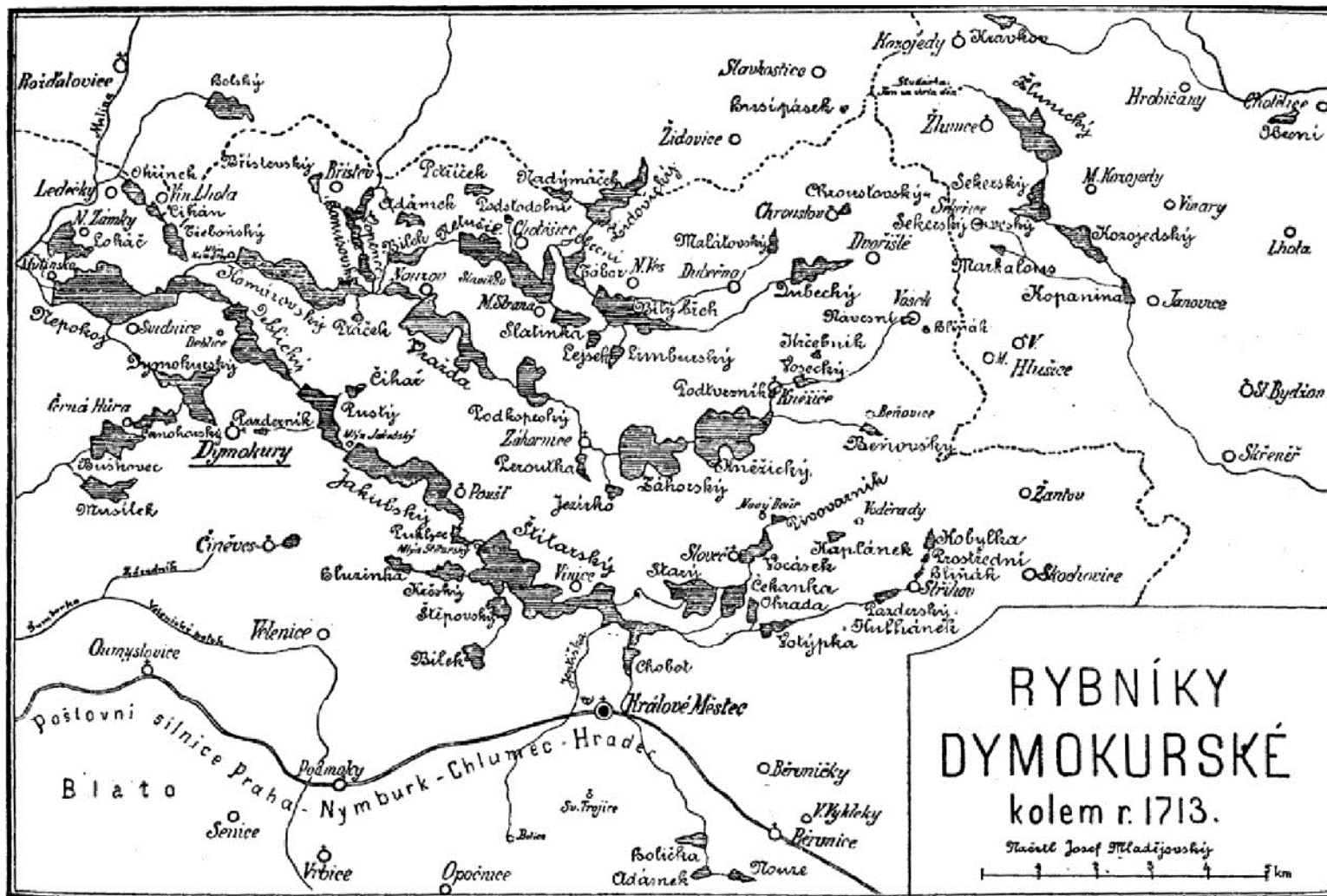

Jakubský rybník

ROŽDALOVICKO-DYMOKURSKÉ RYBNÍKY (ORP Poděbrady)

Mapa Josefa Mladějovského (in: Kožíšek, 1906)

1713
na panství
79 rybníků

ZANIKLÉ RYBNÍKY

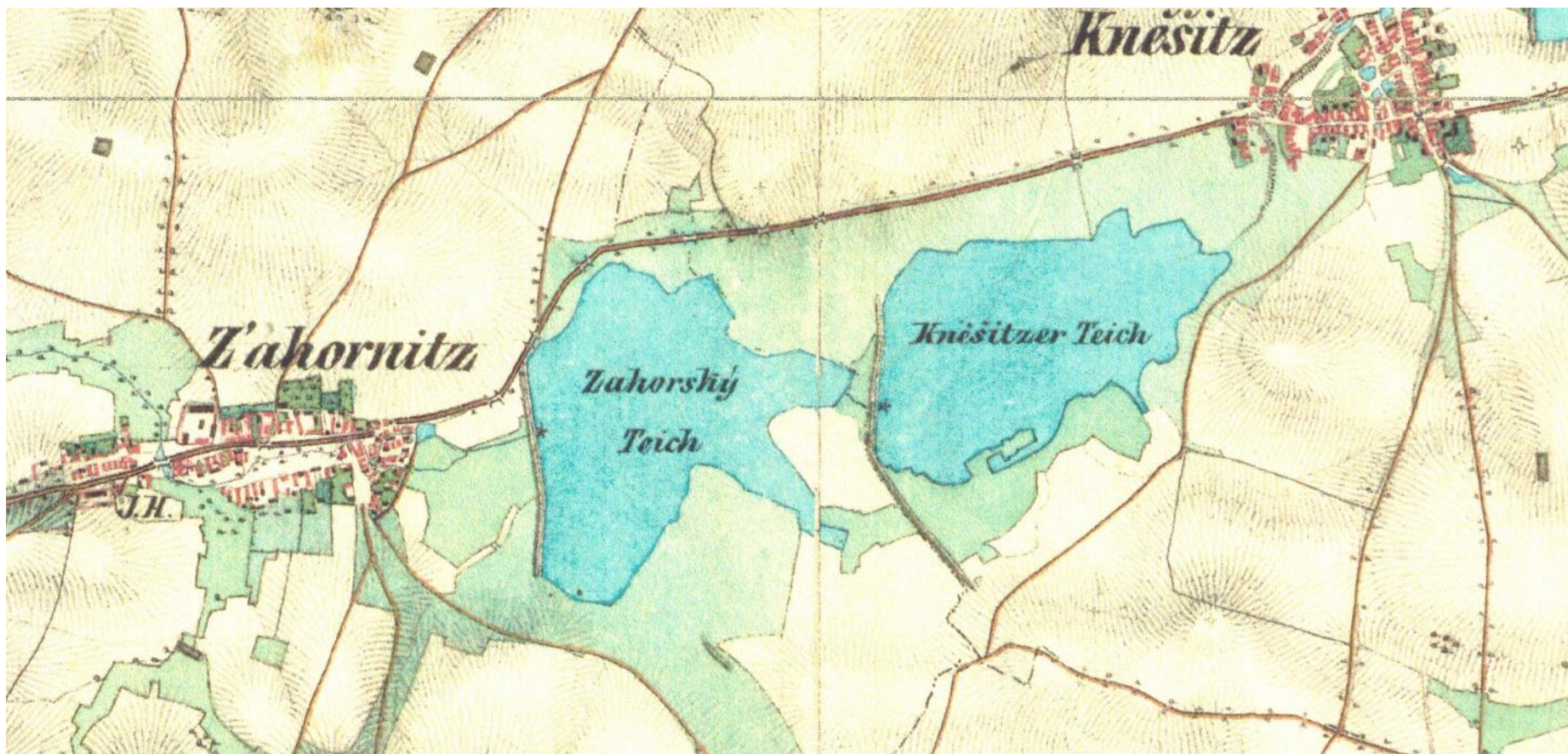
zachycené II. vojenským mapováním / stabilním katastrem

Kněžický a Záhorský rybník

ZANIKLÉ RYBNÍKY

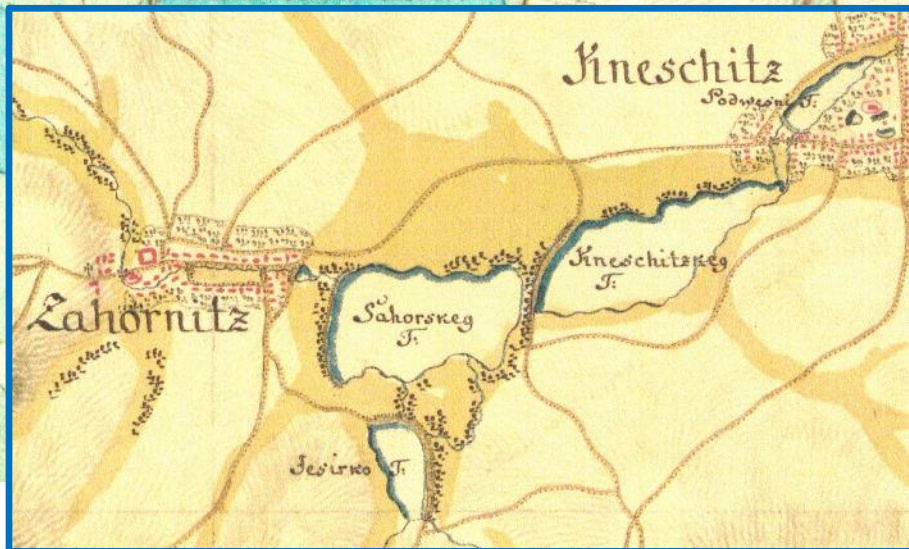
zachycené II. vojenským mapováním / stabilním katastrem

Kněžický a Záhorský rybník

ZANIKLÉ RYBNÍKY

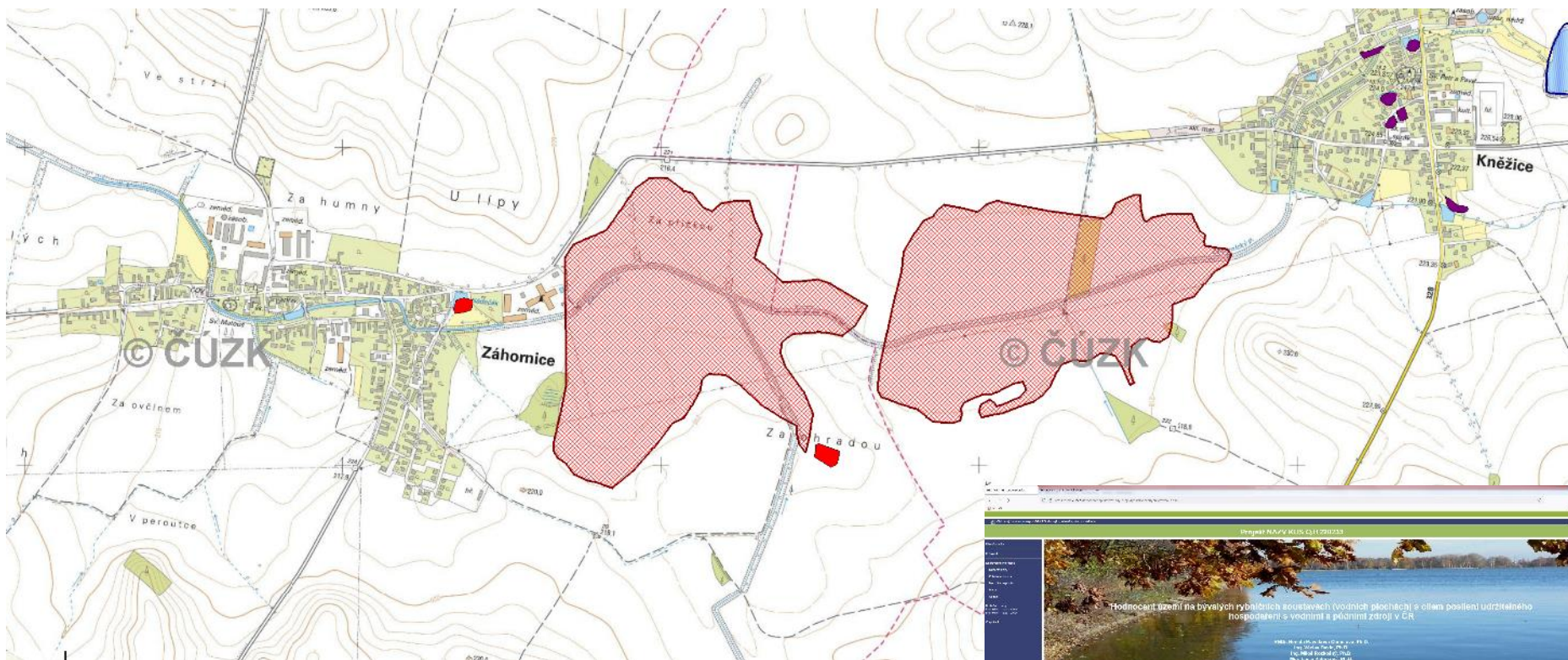
zachycené II. vojenským mapováním / stabilním katastrem

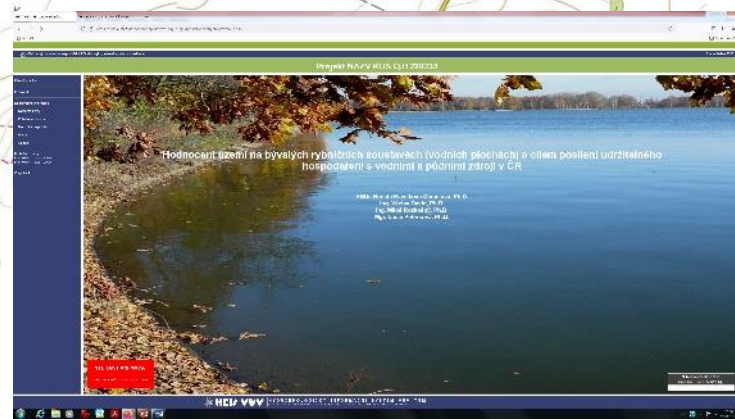
Kněžický a Záhorský rybník

ZANIKLÉ RYBNÍKY

zachycené II. vojenským mapováním / stabilním katastrem

Historické rybníky z projektu VÚV TGM (HEIS TGM)
Kněžický a Záhorský rybník

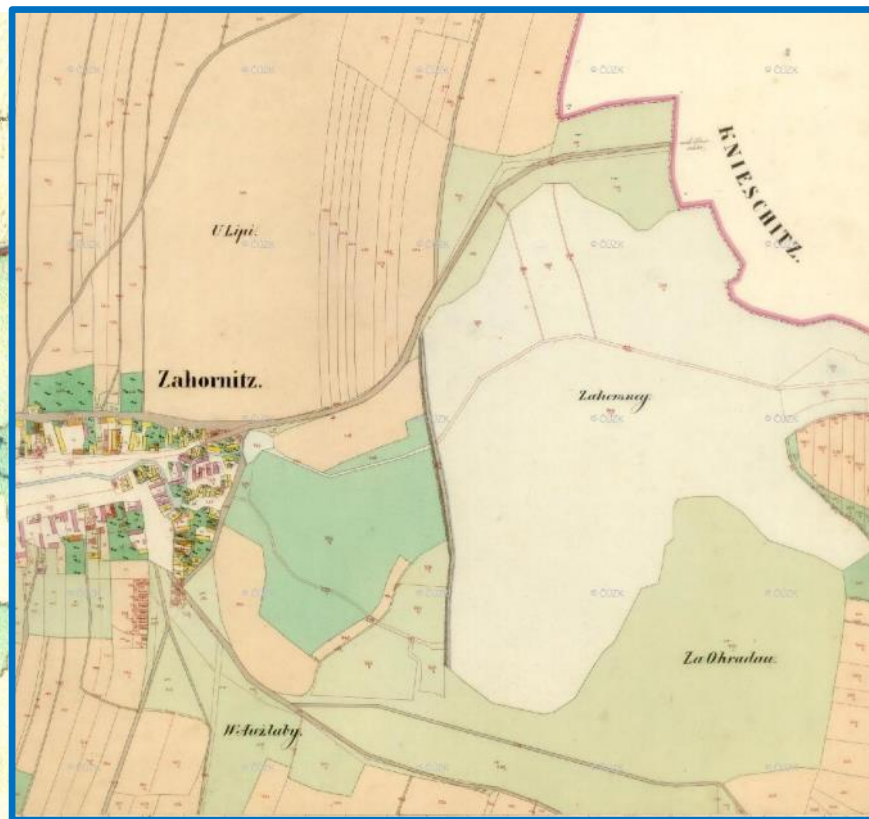

ZANIKLÉ RYBNÍKY

zachycené II. vojenským mapováním / stabilním katastrem

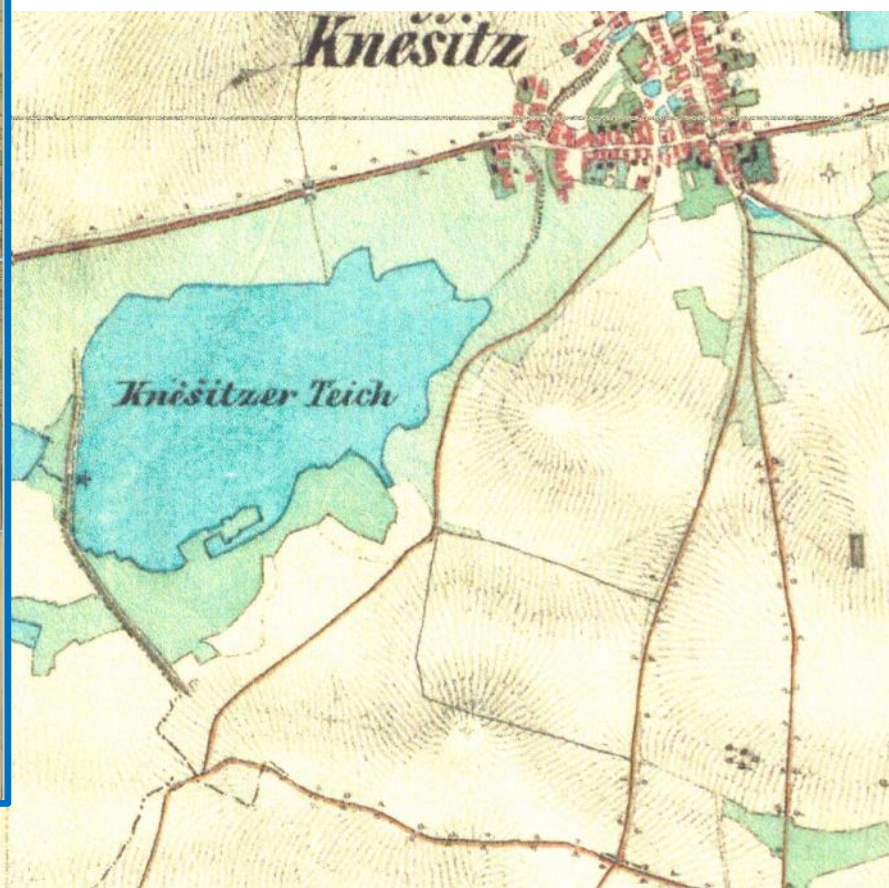
Kněžický a Záhorský rybník

stabilní katastr 1842

ZANIKLÉ RYBNÍKY

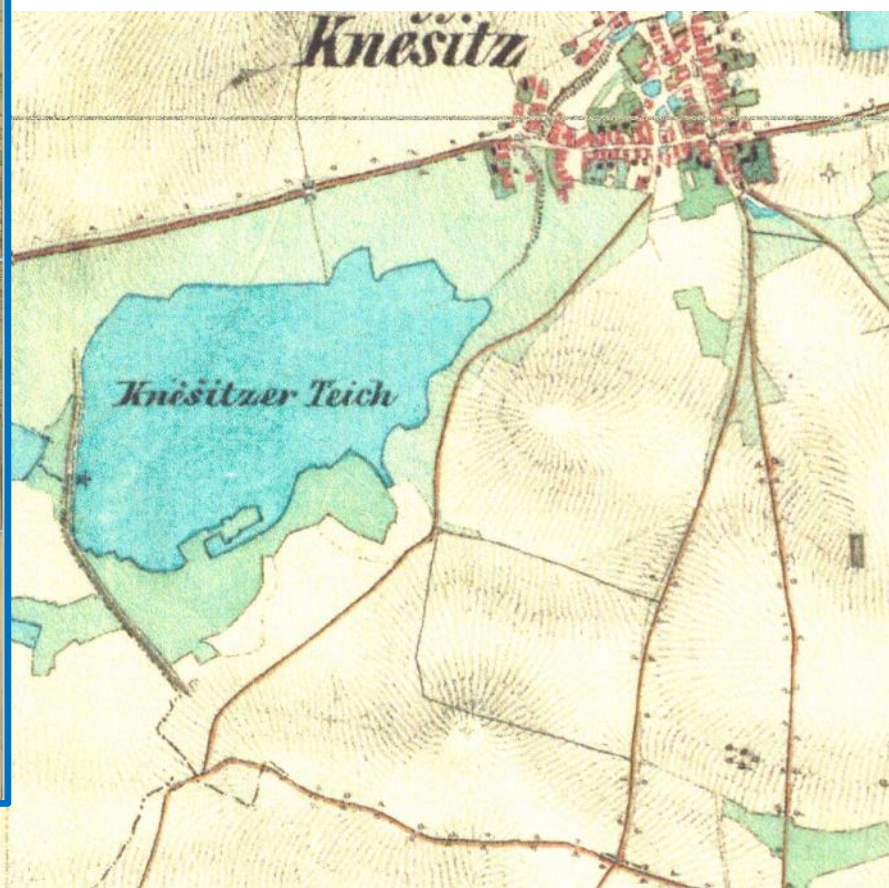
zachycené II. vojenským mapováním / stabilním katastrem

Kněžický rybník (indikační skica 1842)

ZANIKLÉ RYBNÍKY

zachycené II. vojenským mapováním / stabilním katastrem

Kněžický rybník (indikační skica 1842)

ZANIKLÉ RYBNÍKY

zachycené II. vojenským mapováním / stabilním katastrem

Kněžický a Záhorský rybník

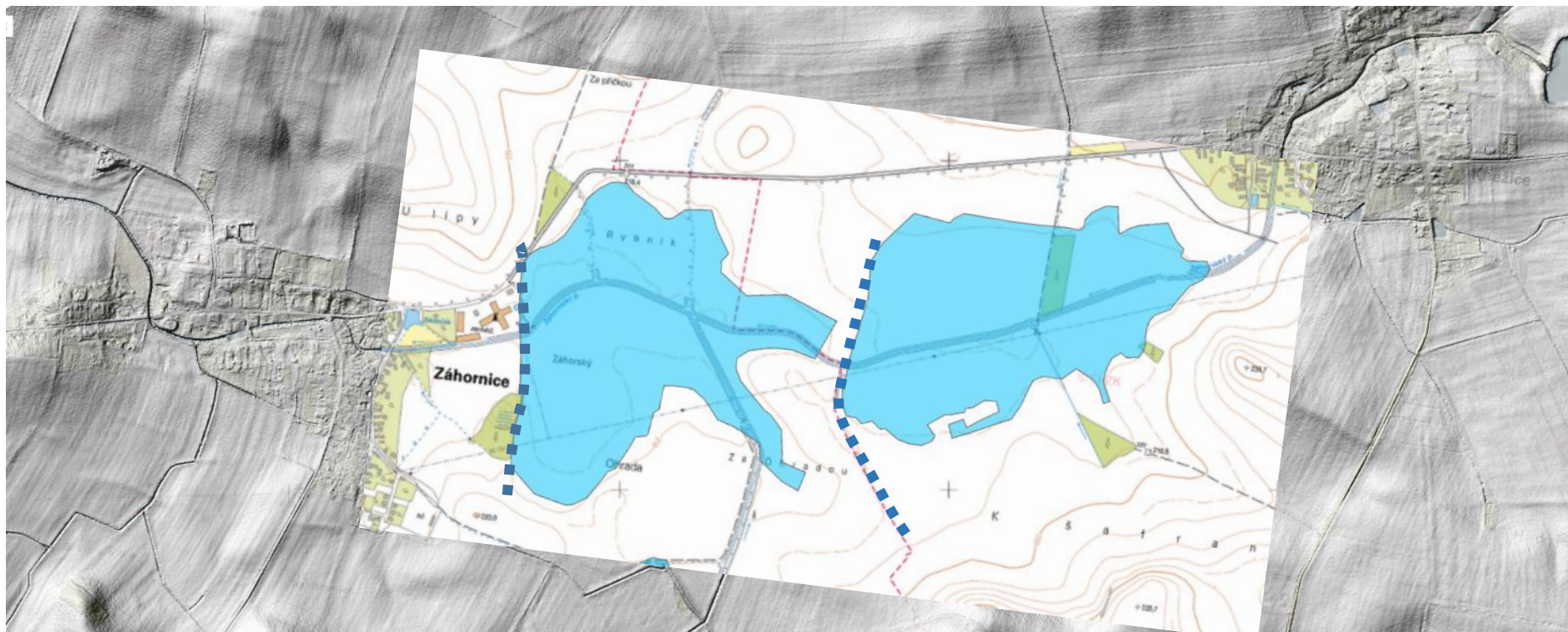
ZANIKLÉ RYBNÍKY

zachycené II. vojenským mapováním / stabilním katastrem

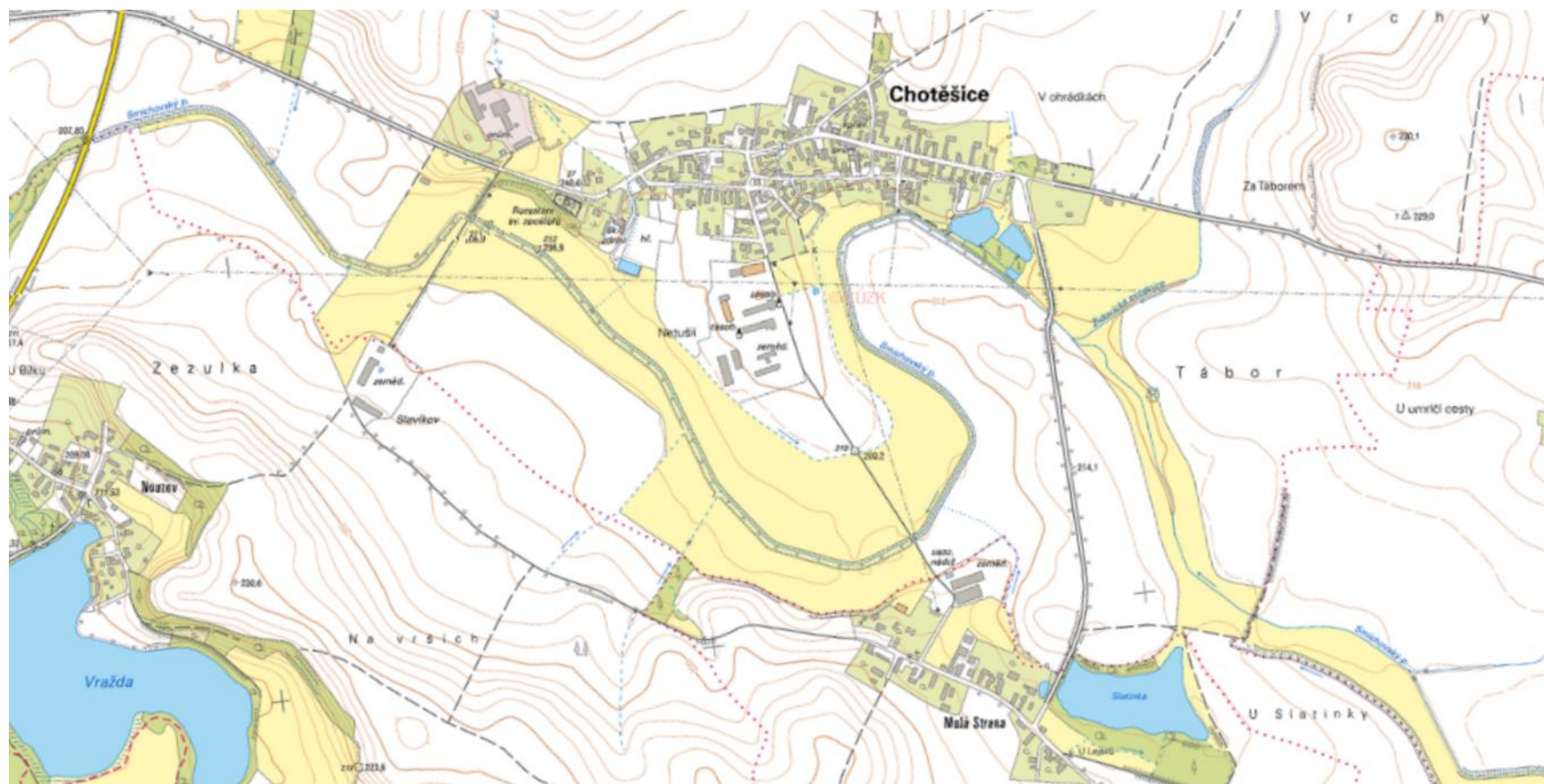

ZANIKLÉ RYBNÍKY

zachycené II. vojenským mapováním / stabilním katastrem

zachycené pouze I. vojenským mapováním

Netušil

ZANIKLÉ RYBNÍKY

zachycené pouze I. vojenským mapováním

ZANIKLÉ RYBNÍKY

zachycené pouze I. vojenským mapováním

ZANIKLÉ RYBNÍKY

zachycené pouze I. vojenským mapováním

ZANIKLÉ RYBNÍKY

zachycené pouze I. vojenským mapováním

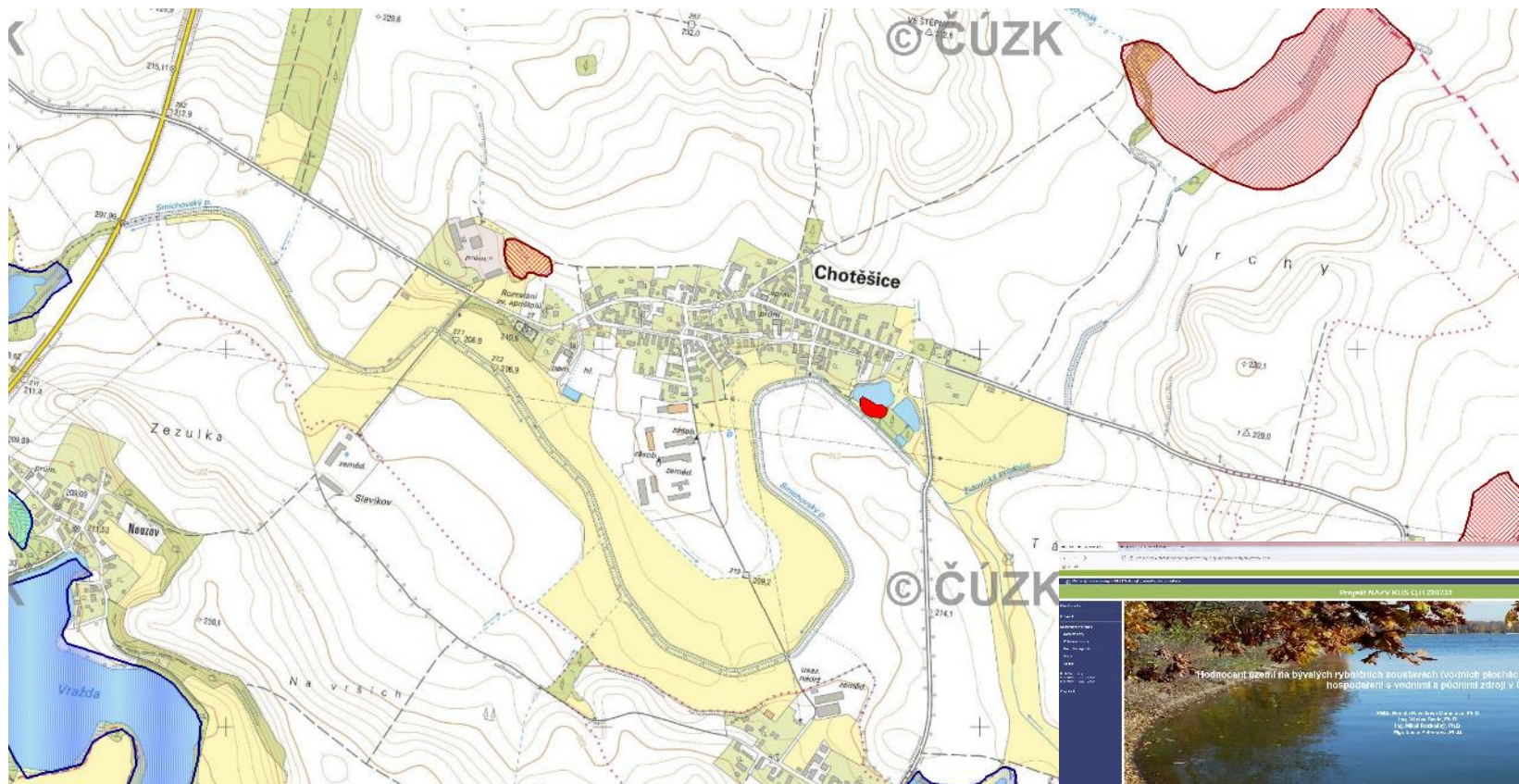

ZANIKLÉ RYBNÍKY

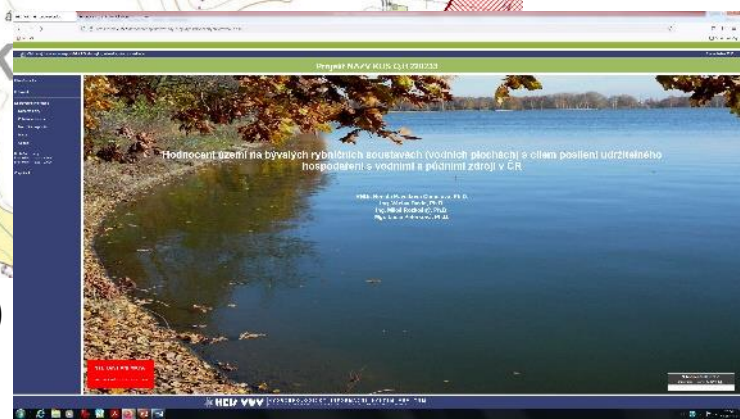
zachycené pouze I. vojenským mapováním

ZANIKLÉ RYBNÍKY zachycené pouze I. vojenským mapováním

Historické rybníky z projektu VÚV TGM (HEIS TGM)
Netušil

ZANIKLÉ RYBNÍKY

zachycené pouze I. vojenským mapováním

Netušil

ZANIKLÉ RYBNÍKY

zachycené pouze I. vojenským mapováním

ZANIKLÉ RYBNÍKY

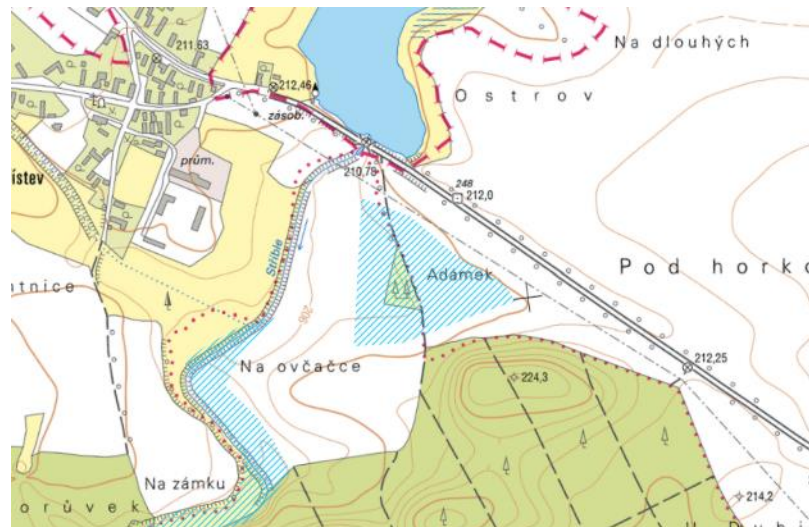
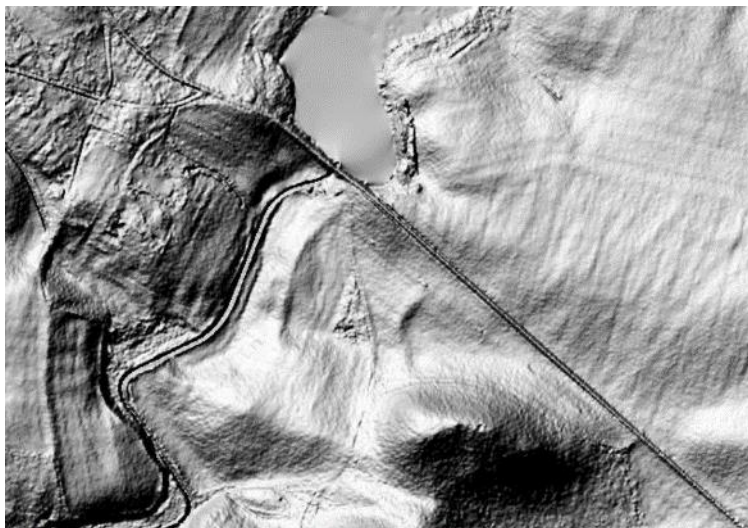
zachycené pouze I. vojenským mapováním

Netušil

ZANIKLÉ RYBNÍKY

nezachycené ani I. vojenským mapováním
zaznamenané Mladějovského mapou (1904)
vytipované lokality dle topografických podmínek

ZANIKLÉ RYBNÍKY

zachované fragmenty historických krajinných
struktur v krajině nadále patrné

Hráz zaniklého Štítarského rybníka

ZANIKLÉ RYBNÍKY

zachované fragmenty historických krajinných
struktur v krajině nadále patrné

plocha zaniklého
Štítarského rybníka

plocha zaniklého
rybníka Bílek

ZANIKLÉ RYBNÍKY

zachované fragmenty historických krajinných
struktur v krajině nadále patrné

hráz a plocha zaniklého
Záhornického rybníka

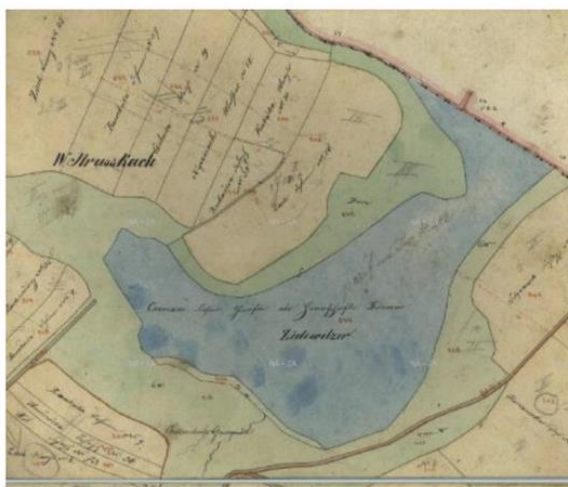
hráz zaniklého
Deblického rybníka

ZANIKLÉ RYBNÍKY

zachované fragmenty v katastrálních mapách

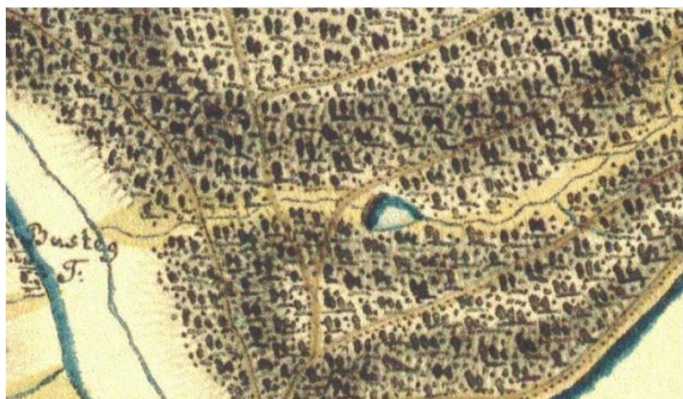
Rybník Vocásek

Židovický rybník

ZANIKLÉ RYBNÍKY

stopy v terénu a objekty (mlýny, dvory)

Zaniklý Malátovský rybník

Zaniklý rybník Čihař

Štítarský mlýn

Mladějovského mapa (1713) – 79 rybníků
(na křineckém panství = jinak vymezené území)

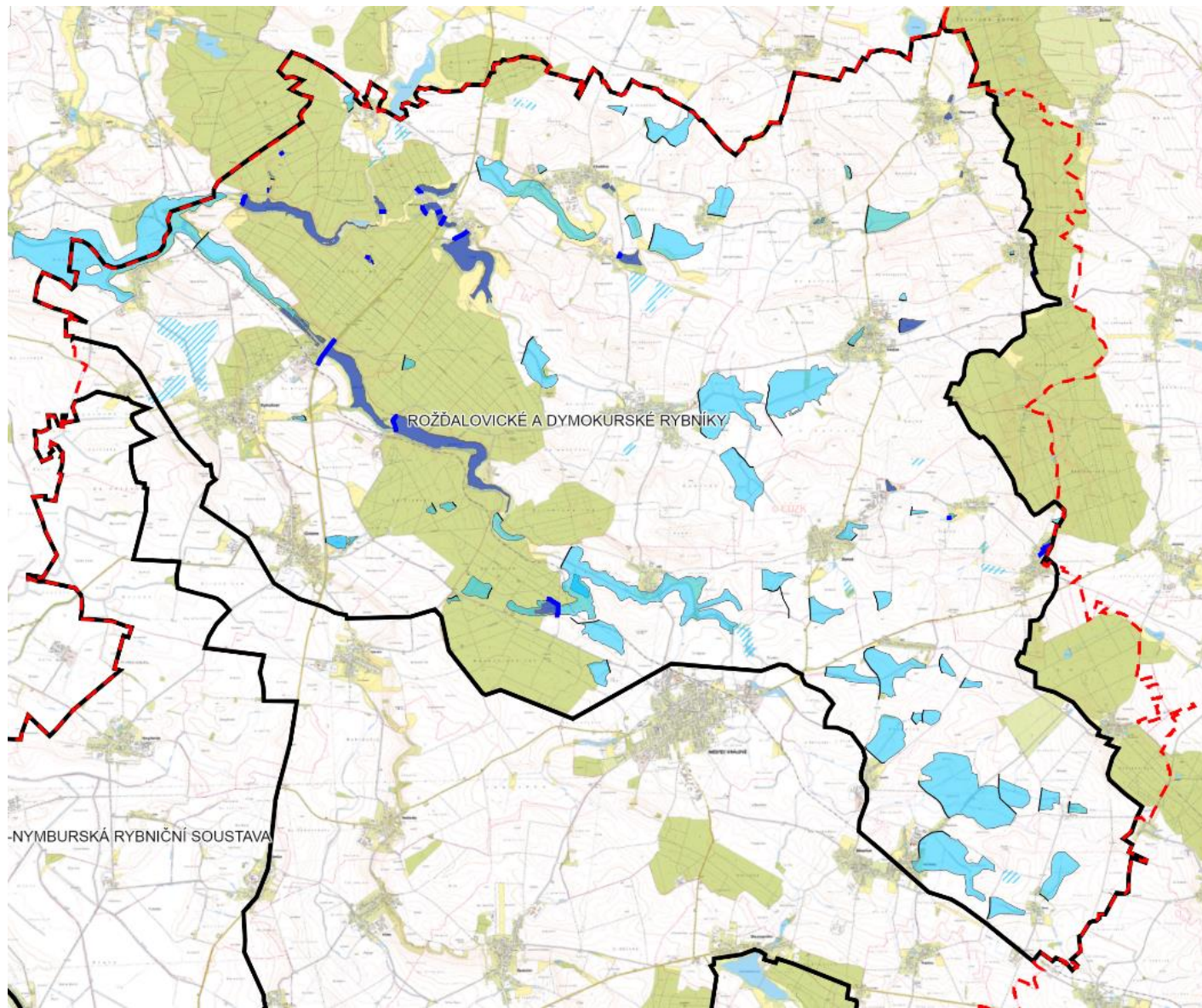
celkově identifikováno – 91 rybníků / lokalit

I. vojenské mapování – 77 rybníků

II. vojenské mapování – 47 rybníků

současnost – 30 rybníků

ROŽĎALOVICKO-DYMOKURSKÉ RYBNÍKY (ORP Poděbrady)

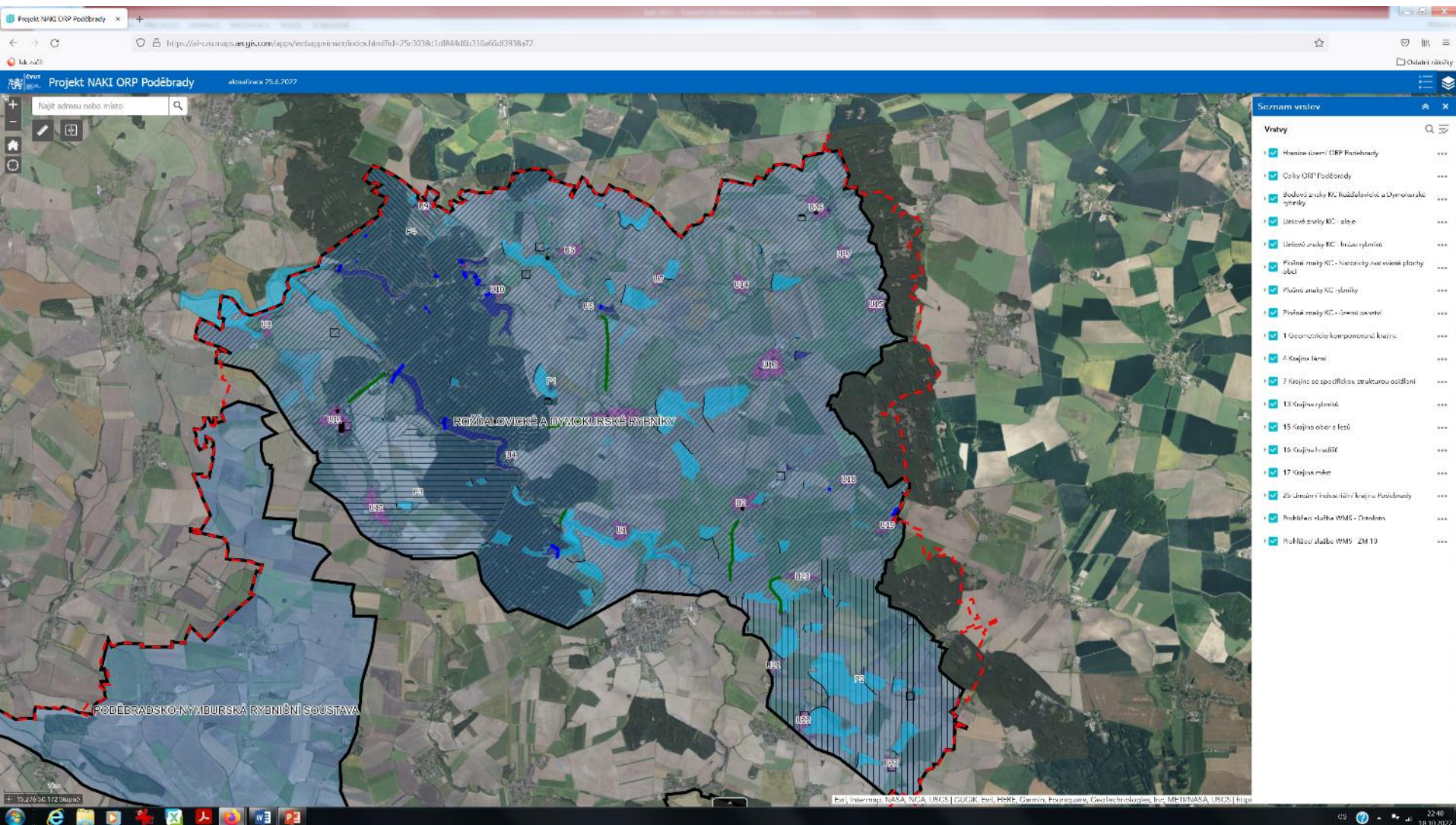
**4 panství
(Dymokury,
Chlumeč,
Poděbrady,
Křinec)**

**77 rybníků
14 lokalit
69 hrází**

**5 mlýnů
10 dvorů**

INTERAKTIVNÍ MAPA

<https://www.krapr-naki.cz/>

ČVUT

ČESKÉ VYSOKÉ
UČENÍ TECHNICKÉ
V PRAZE

DĚKUJI ZA POZORNOST

jiri.kupka@fsv.cvut.cz